

KASKOVITS MELINDA

SZERZŐI JOG A DIGITÁLIS EGYSÉGES PIACON¹

1. BEVEZETÉS

A *digitális világ*² mindenki számára más jelentéstartalommal bír lakóhelytől, életkortól, beállítottságtól függően. Egyet azonban mindenki elismer: az új technológiák begyűrték mindennapiainkba, átszövik életünket és rohamléptekben fejlődnek, így kényszerítve a modern világban élő embert, hogy folyamatosan lépést tartson a változásokkal.³

Az online világ új teret nyitott meg nemcsak a hétköznapi életben, hanem a világgazdaságban is. Ennek egyik domináns szereplője az EU, amelynek 28 különböző hagyományokkal rendelkező tagállamát egységbe toborozni nem egyszerű feladat. A közös, minden országra vonatkozó szabályok pedig fontosak, hiszen így maradhat az EU erős szereplő a nemzetközi környezetben, és így alakíthat ki egy egységes belső piacot tagjai számára. A XXI. század digitális kihívásai a gazdasági szektorban is jelen vannak, így felismerve ennek fontosságát, az EU célul tűzte ki egy digitális egységes piac létrehozását.⁴ Elérése érdekében széles skálán szabályozási reformot hirdetett az új, megváltozott környezethez való adaptáció és a harmonizáció jegyében, ennek egyik domináns eleme a szerzői jogi szabályozás reformja.

A reform előzményei és indoklásának okai OTDK dolgozatomban teljes terjedelmű változatában olvashatók.⁵ A reformfolyamat még nem zárult le, így jelen tanulmány célja, hogy a reformterületekkel kapcsolatos elképzelések irányát és a legfrissebb fejleményeket bemutassa.

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2015. 12. 09-én „A korszerű, európaibb szerzői jogi keret felé” címmel kiadott közleménye⁶, az ún. *cselekvési terv*⁷ logikáját követve összehasonlításra kerül a napjainkban hatályos szabályozás a Bizottság által 2016. 09. 14-én közzétett két irányelv- és két rendelettervezetével. Ezek közül a tisztán szerzői jogi vonatkozású irányelv-tervezetet már az Európai Parlament (a továbbiakban: EP) tárgyalja, így a szövegre vonatkozóan az ún. *Comodini-jelentés* által tett változtatási javaslatok is bemutatásra kerülnek.⁸

Léteznek olyan felvetések is, amelyek revíziójára igaz felmerült az igény, ám megvalósításuk még várat magára. Az ezekről szóló elemzés OTDK dolgozatomban teljes terjedelmű változatában olvasható.

Jelen tanulmány szövegének lezárása 2017. 10. 30-án történt meg, amely egyben a forrásként szereplő internetes oldalak megnyitásának utolsó dátuma.

2. A TARTALOMHOZ VALÓ SZÉLESEBB KÖRŰ HOZZÁFÉRÉS BIZTOSÍTÁSA AZ EU-BAN

A territorialitás elvéből fakad, hogy az egyik tagállamban ellenérték fejében, jogszerűen megszerzett tartalmak határon átnyúló hordozhatósága nem minden esetben megoldott, hiszen az előfizetés csak a szóban forgó ország területére korlátozódik. Egy felmérés alapján az emberek 53%-a próbált már meg elérni más tagállamban tartózkodó felhasználóknak szánt tartalmat azért, mert olyasvalamit keresett, ami a saját országában nem elérhető.⁹ A Bizottság is felismerte a digitális tartalomhoz való hozzáférhetőséggel kapcsolatos problémákat, így a *cselekvési tervben* az akadályok megszüntetését tűzte ki célul.¹⁰

A hozzáférhetőség növelésével a Bizottság az elérhetetlenségből fakadó jogsértő magatartások minimalizálását szeretné elérni ab-

ban bízva, hogy a felhasználók az egyszerűen hozzáférhető, szélesebb körű és jobb minőségű fizetős szolgáltatásokat választják majd a kalóz tartalmak helyett.¹¹

2.1. A televíziós és rádiós műsorok határon átnyúló online terjesztésének elősegítése

A *93/83/EGK irányelv* (a továbbiakban: Műhold-irányelv) a származási ország elvét, mint egységes elképzelést veszi alapul, amely szerint a műsorszolgáltatásra annak az államnak a joga irányadó, amelyben a szolgáltató központi ügyintézésének helye van. A szerzők kizárólagos joga a műveik műholdas nyilvános közvetítésének engedélyezése,¹² más tagállamból származó műsor vezetékes továbbközvetítése esetén kötelező a közös jogkezelés.¹³ Az *irányelv* célja a határon átnyúló műsorszolgáltatás szabadságának biztosítása, ám a felhasználók az esetek többségében nehézségekkel néznek szembe olyan csatornák elérésekor, amiket nem a tartózkodási helyük szerinti tagállamban közvetítenek. A szolgáltatókat az engedélyek beszerzésének nehézsége elriasztja programjaik elérésének külföldi biztosításától. Ez a probléma az előfizetős és kódolatlan csatornákat, a magán- és állami szolgáltatókat egyaránt érinti. A filmproducerek műsorsugárzó szervezeteknek adják el a filmeket, mert azok kódolt módon végzik a vezetékes közvetítést, így külföldön nem lehet elérni a tartalmat. Ez egy jól bevált módszer arra, hogy a producerek másik országokban újra és újra eladhassák a műveket, piaci megosztottságot generálva.¹⁴

Nem tudják a belső piac által kínált kulturális és gazdasági lehetőségeket kihasználni a szolgáltatások szabad mozgásának korlátozása miatt, a *Műhold-irányelv* által kitűzött cél tehát nem valósul meg, különösen az online világban nem.

A fogyasztói szokások megváltozása miatt a szolgáltatók igyekeznek minél több úton elérni a nézőket, biztosítva például kiegészítő online szolgáltatások közül a párhuzamos sugárzást vagy az utólagos megtekintést. A hagyományos műholdas és vezetékes módszerre vonatkozó *Műhold-irányelv* ezekre a szolgáltatásokra nem alkalmazható.

2016. 05. 04-én a Bizottság közzé tette az *irányelv* revíziójával kapcsolatos konzultáció¹⁵ eredményét, amelynek nyomán 2016. 09. 14-én napvilágot látott a kifejezetten a *Műhold-irányelv* korszerűsítését célzó *COM(2016) 594* számú rendelettervezet (továbbiakban: *rendelettervezet*). A Bizottság szándékának komolyságát jelzi, hogy közvetlen hatállyal bíró rendeleti formába öntötte elképzeléseit. Az új szabályozás szükségességét a Preambulum az új technológiai megoldások begyűrtésével, a kisebbségek anyanyelvű műsorhoz jutásával, az engedélyeztetési eljárások túl bonyolult rendszerével, az online kiegészítő szolgáltatásokra és a modern technológiákkal történő továbbközvetítésre vonatkozó szabályozás hiányával indokolja. Egyúttal javasolja a szerzői jogi keret mielőbbi kiigazítását az online szolgáltatások határon átvételű nyújtása terén is. A *rendelettervezet* törzsszövege a kiegészítő online szolgáltatásokkal kapcsolatban előírja a származási ország elvének alkalmazását, ám aggályos, hogy ezeknek a szolgáltatásoknak a köre nem pontosan meghatározott.¹⁶ A nem online továbbközvetítéssel kapcsolatban kötelező közös jogkezelésről rendelkezik.¹⁷

2.2. Tartalomhoz való határon átnyúló hozzáférés lehetővé tétele

A határon átnyúló tartalomhoz való hozzáférés és az előző pont témája, a határon átnyúló tartalomelérés élesen elkülönülnek egy-

Kaskovits Melinda – a Kovács M. Tamás ügyvédi iroda ügyvédjelöltje.

mástól. Amíg az utóbbi esetben a felhasználóknak lehetőségük nyílik belföldön más országokban elérhető online szolgáltatásokat használni, addig az első eset egy belföldön előfizetett online szolgáltatás külföldön való tartózkodás során történő elérését jelenti.¹⁸

„Az online tartalomszolgáltatások határokon átnyúló hordozhatóságának a belső piacon történő biztosításáról” szóló COM(2015) 627 számú bizottsági javaslat a szerzői jogi reform kapcsán született első javaslat volt, hiszen nem a 2016 őszi reformcsomagban, hanem a *cselekvési tervvel* egyidejűleg, 2015. 12. 09-én került közzétételre.¹⁹ A Bizottság ezen szabályozási eszköz választásával a kérdéskör megoldását gyors és hatékony módon kívánja elérni, és biztosítani kívánja a minden tagállamban azonos alkalmazását és a szabályok egységességét.²⁰ Jogpolitikai indokai között szerepel, hogy a szolgáltatók és jogtulajdonosok sokszor meghatározott területre nézve kötnek engedélyezési szerződést, megakadályozva ezzel a külföldi hozzáférés lehetőségét az előfizető számára.²¹

Az EU Bírósága (a továbbiakban: EUB) is ellenzi a kialakult gyakorlatot, amely felszámolásának szükségességét a *FAPL döntés* erősítette meg. Ez kimondja, hogy „az uniós joggal ellentétes a labdarúgó-mérkőzések közvetítésének olyan engedélyezési rendszere, amely a műsorsugárzó szervezeteknek tagállamonként biztosít területi kizárólagosságot, és amely megtiltja a televízió nézőknek, hogy ezeket a műsorokat dekódoló kártya segítségével más tagállamokban nézzék.”²²

2017. 02. 07-én az EP, a tagállamok és a Bizottság egy *megállapodással* erősítették meg a bizottsági javaslatban foglalt fontosságát és a mielőbbi cselekvés szándékát. Ez volt az „első kézzelfogható lépés” a szerzői jog korszerűsítése felé,²³ amelynek nem sokkal később, 2017. 03. 10-én meg is született az eredménye, a *2017/1128 számú rendelet* (a továbbiakban: Hordozhatósági rendelet). A javaslattal gyakorlatilag azonos tartalmú *rendelet* hatálya főként a díjfizetés ellenében megszerzett szolgáltatásokra irányul, hiszen így az előfizetés helye könnyen meghatározható.²⁴ Díjfizetés nélkül igénybe vett online szolgáltatások esetében csak akkor alkalmazandó, ha a szolgáltató meg tudja jelölni az előfizető lakóhelye szerinti tagállamot.²⁵ Ennek indokoltságát az adja, hogy a joghatóságot mindig az előfizető lakhelye adja, függetlenül a felhasználás helyétől.²⁶

Kulcsfontosságú a hordozhatóság szempontjából a tartózkodás ideiglenességének kérdése, így az előfizető lakóhelye szerinti állam szolgáltatásra irányuló szerződéskötéskori ellenőrzéséhez komoly érdek fűződik, hiszen ellenkező esetben visszaélések sora fordulhatna elő. Az ellenőrzés számos módját felsorolja a *rendelet*, valamint „opt-out” lehetőséget is biztosít a jogosultak számára.²⁷ Ez a „kis kapu” véleményem szerint megbontja a szabályozás egységességét, főleg azért, mert a kontroll nélkül hozzáférhetővé tételi engedélyek visszavonhatóak, így ilyenkor újra szükség van a lakóhely szerinti állam ellenőrzésére.

Az ideiglenesen külföldön tartózkodó felhasználók vonatkozásában a szolgáltatók kötelezettsége csak az, hogy „hozzáférést biztosítanak ugyanahhoz a tartalomhoz, ugyanolyan típusú és számú eszközökkel, ugyanannyi felhasználó számára, ugyanolyan funkcionálisok mellett, mint a lakóhely szerinti tagállamban”.²⁸ A teljesítés minőségére vonatkozóan tájékoztatást kell adniuk, ám az előfizetés szerinti országban elérhető minőséget már nem kötelesek garantálni.²⁹ Ennek a tagállamonként eltérő sávzélesség vonatkozásában lehet relevanciája, amely egyébként összefüggésbe hozható a digitális egységes piac stratégia másik célkitűzésével, a barangolási díjak eltörlésével. A már említett javaslat *cselekvési tervvel* együtt való megalkotásának oka a két terület korai összehangolása volt.³⁰ A fent említett megerősítő *megállapodás* megtételének időpontja is összefügg a barangolási díjak eltörlésével, amelyre a megállapodás előtt egy héttel, 2017. 02. 01-jén került sor 2017. 06. 15-i hatályba lépéssel,³¹ a *Hordozhatósági rendeletet* pedig egy nappal az előtt, június 14-én írták alá.

Ezen lépések összessége igencsak üdvözlendő, a hétköznapokban is pozitív változásokat hoz, hiszen a barangolási díjak eltörlése nagyban segíteni fogja a tartalomelérést, hiszen – a szolgáltatások

eléréséhez megvásárolt megfelelő kapacitású – belföldi mobilinternetért külföldön sem kerülnek majd felszámításra extra költségek, így jó eséllyel azonos feltételekkel, bárhol és bármikor elérhetőek lesznek az előfizetett tartalmak.

2.3. A kereskedelmi forgalomban már nem kapható művek digitalizálásának megkönnyítése

Az 2016. évi őszi reformtervezetek közül a COM(2016) 593 számú irányelv-tervezet (továbbiakban: *irányelv-tervezet*) külön fejezetet szentel a kereskedelmi forgalomban már nem kapható műveknek.³² Meghatározása szerint akkor beszélhetünk ilyen alkotásról, ha „a mű vagy egyéb teljesítmény egésze – minden fordítását, változatát és megjelenési módját ideértve – a szokásos kereskedelmi csatornákon keresztül nyilvánosan hozzáférhetetlen, és hozzáférhetővé válása észszerűen nem elvárható.” A javaslat keretében tehát olyan műveket tartana a Bizottság a felhasználók számára elérhető körben, amelyek kereskedelmi forgalomban már nem kaphatóak, ám még védelem alatt állnak. Ezen alkotások továbbra is elérhetőek maradhatnak digitalizálásuk megkönnyítése által.

2011-ben már történtek lépések az ügyben, hiszen egy *ajánlás*³³ és egy *egyetértési megállapodás*³⁴ is született. Az *ajánlás* arra buzdítja a tagállamokat, hogy 2015-ig egyenként megadott számú, összesen 30 millió digitalizált művet tegyenek elérhetővé az „Europeana elnevezésű európai digitális könyvtáron, archívumon és múzeumon keresztül”.³⁵ A 6. bekezdés b) pontjában szól a kereskedelmi forgalomban nem kapható művekről: „[az államok] biztosítsanak megfelelő jogi keretfeltételeket az érdekelt felek által meghatározott és elfogadott engedélyezési mechanizmusok támogatására a kereskedelmi forgalomba nem kerülő művek nagy mennyiségű digitalizálása és határokon átnyúló hozzáférhetővé tételében”. A *Comodini-jelentés* újtása, hogy felhatalmazást ad a kulturális örökséget ápoló intézményeknek, hogy gyűjteményeikben fellelhető kereskedelmi forgalomban már nem kapható művek digitális példányait zárt elektronikus hálózatukon közzétegyék, ezzel is támogatva a kulturális örökség védelmét.³⁶

Két fontos jogesetet kell megemlítenünk a témában. Az első szerint a Google tömeges, milliós nagyságrendű könyvdigitalizálásba³⁷ kezdett, amelyet *Google Books* projektnek nevezett el. Szerzői jogvértésért beperelték, amelynek eredménye egy több mint egy évtizedig tartó jogvita lett. Ennek végére 2016-ban tett pontot az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága, ítéletében fair use-nak minősítette a szóban forgó könyvek digitalizálását.³⁸

A másik a *Soulier-ügy*,³⁹ amelyben a kereskedelemben már nem kapható művek vonatkozásában az EUB úgy döntött, hogy a francia modellt követi. Ez alapján a közös jogkezelés alól a szerzők külön kérelemmel utólag kivonhatják könyvüket, ám hozzájárulásukat vélelmezni kell tiltakozásuk elmaradása esetén. A modellben viszont aggályosnak találta azt, hogy a jogosultak nincsenek megfelelően tájékoztatva műveik felhasználásáról, annak maguknak kell utána járniuk.⁴⁰ Ezen döntés tartalma jelenik meg az *irányelv-tervezetben* is.⁴¹

3. A DIGITÁLIS ÉS HATÁROKON ÁTNYÚLÓ KÖRNYEZETEKRE VONATKOZÓ KIVÉTELEK KIIGAZÍTÁSA

Az EU-s szerzői jog egyik Achilles-sarka, hogy az *2001/29/EK irányelvben* (a továbbiakban: InfoSoc-irányelv) foglalt kivételek és korlátozások tagállamonként eltérő implementációja tapasztalható az irányelvi szabályozás általános jellemzőiből fakadóan.

A Bizottság az oktatáshoz, tudás eléréséhez és a kutatáshoz kapcsolódó rendelkezéseket emeli ki, a harmonizáció magasabb szintjének elérése jegyében ezen kivételek kötelezővé tételét célozza az *irányelv-tervezetben*, hogy egységesen minden tagállamban a szerzői jogi jogosultak külön engedélye nélkül lehessen ezeket a jogokat gyakorolni. Ettől függetlenül úgy véljük aggályos, hogy az irányelvi szabályozásból adódóan ugyanúgy mint eddig minden ország maga

döntheti majd el, hogy milyen eszközökkel fogja realizálni a kitűzött célokat. A kivételek és korlátozások témakörben például komoly rendszerek felállítását igénylő, komplex intézkedésekről lenne szó, nem csupán ténybeli változásról (mint pl. a védelmi idő 70 évre emelése). Maga az *irányelv-tervezet* is kimondja a preambulumban, hogy az oktatással kapcsolatos kivételnél a cél elérése tagállamonként idomulhat a meglévő rendszerekhez.⁴²

3.1. A Marrakesh Szerződés

A WHO 2010-es felmérése szerint a világon 285 millió látássérült él, akik közül 39 millióan vakok, 246 millió ember pedig különböző okok miatt rossz látástól szenved.⁴³

Ahhoz, hogy egy átlagos nyomtatott könyv számukra olvashatóvá váljon, az adott művet át kell alakítani nagybetűssé, Braille formátumúvá vagy hangoskönyvévé,⁴⁴ amely a kiadott könyvek mindössze 7%-ánál valósul meg világszerte, a fejlődő országokban pedig ez a szám csupán 1%.⁴⁵ A megfelelő formátumú könyvek hiánya miatt nagyban korlátozott ezeknek az embereknek az információhoz jutása. Akadályokba ütköznek a tanulás és a szociális és kulturális életben való részvétel terén is.⁴⁶

Az átalakítás többszörözésnek minősül az *InfoSoc-irányelv* alapján.⁴⁷ Ez a szerzői jogosult kizárólagos joga épp úgy, mint az így létrejött műpéldányok belföldi vagy határon átnyúló terjesztése, valamint az online környezetben történő hozzáférhetővé tétele.⁴⁸ Az *InfoSoc-irányelv* a kizárólagos jog alól kivételként nevezi meg a „fogyatékos személyek által végzett, a fogyatékoságukkal közvetlenül összefüggő, nem kereskedelmi jellegű felhasználás”⁴⁹ esetkörét. Azon országokban is, ahol az implementáció megtörtént, a kedvezmények és korlátozások opcionális jellege miatt eltér a szabályozás. A magyar törvényben például a szabad felhasználás körébe tartozó művek fogyatékos személyek javára történő átalakítása megengedett, ám a kommentár indokolása szerint ez a hangoskönyvekre nem vonatkozik, hiszen ezek terjesztése üzletszerű lehet és „nem is függ össze közvetlenül a fogyatékosággal” ez a fajta felhasználás.⁵⁰

A részletezett problémák felismerése után hosszas tárgyalásokat követően 2013. 06. 27-én fogadták el a „könyv-éhség”⁵¹ megszüntetését célzó⁵² Szerződést a marokkói Marrakeshben.

Az EU csak 2014. 04. 30-án csatlakozott, ratifikációra azonban nem került sor a hatáskörrel kapcsolatban kialakult vita miatt.⁵³ A vitát eldöntendő, *Wahl* főtanácsnok 2016. 09. 08-i véleménye⁵⁴ nyomán 2017. 02. 14-én megszületett az EUB nagytanácsának várvá várt véleménye, amely úgy rendelkezik, hogy „A vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek megjelent művekhez való hozzáféréseinek megkönnyítéséről szóló Marrakesh Egyezmény megkötése az Európai Unió kizárólagos hatáskörébe tartozik”, tehát az EU mint egész a tagállamok egyesével történő megerősítése nélkül jogosult a ratifikációra.⁵⁵

A Bizottság reformcsomagját alkotó dokumentumok 2016. 09. 14-i tervezetei közül kettő is biztosítja a Szerződés mihamarabbi ratifikálását, irányelvi és rendeleti szabályozás együttesével kíván az EU eleget tenni nemzetközi jogi kötelezettségeinek. A Szerződés *első célkitűzése* nyomán irányelvi formában ki kívánja javítani az *InfoSoc-irányelvet* a vakok és gyengén látókra vonatkozó kivétel bevezetésének kötelezővé tételével.⁵⁶ Ez a szabályozási eszköz tökéletesen illeszkedik a szerzői jogi reform koncepciójába, hiszen már említésre került, hogy annak egyik fő motívuma egyes kivételek és korlátozások kötelezővé tétele.

A Szerződés *második célkitűzése* teljesen új az EU-s szerzői jogi szabályozásban, tárgya a speciális formátumú művek határon átnyúló cseréje az EU-tagállamok és a Szerződésben részes államok között a szerzői jogi jogosult engedélye nélkül, az erre feljogosított intézményeken keresztül. Ezt rendelet formájában kívánja biztosítani a Bizottság.⁵⁷

Miközben az EU valódi csatlakozása a *Marrakesh Szerződéshez* a célegyenesbe látszik érkezni, maga a Szerződés 2016. 09. 30-án hatályba lépett Kanada ratifikációjával.⁵⁸ 2016. 10. 01-jén természe-

tesen nem kezdtek el tömegével létrejönni és cserélődni a speciális formátumú művek, ahogy az várható is volt. Az EP azonban 2017. 07. 06-án elfogadta a Bizottság eddigi kezdeményezését, a tervezetből megszületett irányelv és rendelet pedig 2017. 09. 20-án kihirdetésre is került a Hivatalos Lapban.⁵⁹ A tagállami implementációra egy év áll rendelkezésre, ugyancsak 2018-ban várható az EU általi ratifikáció is.

A kezdeményezés üdvözlendő, az előirányzott rendszer teljes kiépülésére ám még biztos, hogy éveket kell várni, s csak remélni tudjuk, hogy eléri a várt eredményt. Amennyiben 2018-ban hazánkban megvalósul a Braille-nyomtatók áfájának csökkentésére irányuló kezdeményezés,⁶⁰ az az EU-s előírásoknak való megfelelést is nagyban megkönnyítené.

3.2. Szöveg- és adatbányászat

A kutatóknak kedvező javaslat célja, hogy „lehetővé váljon a közérdekű kutató szervezetek számára – teljes jogbiztonság mellett, tudományos kutatási célokra – szöveg- és adatbányászat végzése olyan tartalmakban, amelyekhez jogszerűen férnek hozzá”.⁶¹

A szövegbányászat egy nem rég óta reflektorfénybe került, ám közel sem új módszer, szöveg analízisként is ismert. Lényege olyan technikák alkalmazása, amelyekkel nagyszámú, még strukturálatlan szövegből (ezek lehetnek könyvek, weboldalak, e-mailek, vagy akár használati útmutatók is) kiszűrjük a várt összefüggéseket. Tipikusan ilyen módszer a szövegek kategorizálása, hasonló szövegek csoportosítása, egyes részletek témájának kiszűrése, szövegek tartalmának összefoglalása.⁶² A szöveges kereséstől (pl. Google-keresés) annyiban különbözik, hogy itt nem meglévő információkra kíváncsi a kutató, hanem indirekt módon adott, még ismeretlen szövegbeli összefüggésekre.⁶³

Az adatbányászatot épp úgy, mint a szövegbányászatot számítógépes úton végzik. Gyakorlatilag céljuk is ugyanaz, egy tág halmaz analízise, csoportosítása, összefüggések kinyerése. A vizsgálat tárgya teszi a két módszert különbözővé, hiszen az adatbányászat esetében algoritmusok segítségével különböző adatbázisokban történik az eddig ismeretlen, ám potenciálisan a kutatási célok szempontjából hasznos információk kinyerése. Szerzői jogi jelentősége, hogy a művelet elvégzéséhez hozzáférést kell biztosítani az adatbázisokhoz, valamint a vizsgálat elvégzéséhez másolatok készítése szükséges, hiszen sokszor táblázatok, diagramok összeállításához használják őket, a végeredmény pedig egy új információ lesz.⁶⁴

Az EU-s szerzői jogban jelenleg még nincs ezt a kérdéskört szabályozó egyértelmű rendelkezés, ami a Bizottság álláspontja szerint rontja az EU tudományos és innovációs szektorban való versenyképességét. A jelenlegi kutatási kivételi rendszer csak adott kijelölt terminálokon, helyben teszi lehetővé az ilyen fajta kutatói tevékenységet, amely kihasználatlanul hagyja a technológiai lehetőségeket.⁶⁵ Emiatt, valamint az adatok határon átnyúló adat- és szövegbányászatának biztossá tétele miatt a Bizottság szerint a jogi kereteket stabilizálni kell.⁶⁶ A reformcsomag *irányelv-tervezete* meghatározza a szóban forgó tevékenység pontos fogalmát.⁶⁷ A II. cím 3. cikkében kötelező kivétel beemelése mellett biztosít minden jogot „azoknak a kutatóhelyeknek, amelyek a számukra tudományos kutatás céljából jogszerűen hozzáférhető műveken vagy egyéb teljesítményeken végzendő szöveg- és adatbányászathoz többszörözést és tartalomkimácsolást hajtanak végre.” A *Comodini-jelentés* már nem kutatóhelyeknek, hanem kutatóknak, tehát személyeknek biztosítja ezt a jogot.⁶⁸ Ennek oka, hogy a szabad felhasználási tevékenységet jogi személyek esetén is természetes személyek végzik, a felelősség is az övék. Szintén új elem, hogy a tudományos kiadók kötelesek az adatbányászatot elérhetővé tenni az egyébként nem hozzáférhető művek esetén is, természetesen megfelelő kompenzáció mellett.⁶⁹

A (4) bekezdésben a *tervezet* arra buzdítja a szerzői jogi jogosultakat és a kutatóhelyeket, hogy közösen állapodjanak meg az „intézkedések alkalmazására vonatkozóan”. Itt több mint valószínű, hogy felhasználási szerződések kötésére utal a felek között a Bizottság.

Egy kritikát megfogalmazó tanulmány⁷⁰ azzal érvel, hogy ebben a formában felesleges leváltani egy aránylag jól működő rendszert, mivel az esetek nagyon kis százalékára lenne csak alkalmazható a kivétel. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a háromlépcsős teszt alapján egy kivétel sem lehet túl tág, hiszen akkor elveszne speciális jellege.⁷¹

3.3. Oktatási szemléltetés

Az infokommunikáció elterjedésével a társadalom is átalakulóban van, ennek hatásai az oktatásban is érződnek. Mára a tanulás és a tanítás is egy új szintre emelkedett, megjelent a digitális oktatás igénye.⁷² Nem véletlen, hogy oktatók által is gyakran feltett kérdések a következők: másolhatók a tanulókknak egy könyvből? Az egészet vagy csak egy részét szabad? Mi a helyzet az e-könyvekkel? Online körbeküldhetem-e a tanulók között a mai leckéhez felhasználandó forrásokat (e-mailben, valamilyen felhőszolgáltatásba vagy iskolai kurzushoz tartozó internetes platformra való feltöltéssel)?

Az *InfoSoc-irányelv* jelenlegi szabályozása szerint kivételként a belső jogba ültethető a többszörözés, illetve nyilvánosságához közvetítés relációjában „kizárólag oktatási szemléltetés vagy tudományos kutatás céljából végzett felhasználás, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, és az elérni kívánt nem kereskedelmi cél által indokolt terjedelemben”.⁷³ A *Comodini-jelentés* a nem kereskedelmi célt „oktatási célra” cseréli, hogy a szabad felhasználás körét ténylegesen az oktatással kapcsolatos tevékenységre szűkítse.⁷⁴

A probléma ismét az eltérő implementációban rejlik, hiszen előfordul olyan, hogy a kivétel nem vonatkozik az e-oktatásra, a digitális anyagokra, így korlátozza az új oktatási trendek elterjedését.⁷⁵ A digitális egységes piac célkitűzéseit szem előtt tartó *irányelv-tervezet* gondoskodik róla, hogy ebben a tekintetben ne lehessenek eltérések, kifejezzen a „művek és más teljesítmények digitális és határon átnyúló oktatási tevékenységekben való felhasználása” címmel illeti a vonatkozó cikket. Két feltételt határoz meg:

„a) oktatási intézmény helyiségeiben vagy kizárólag az oktatási intézmény tanulói vagy hallgatói, illetve oktatói által hozzáférhető, biztonságos elektronikus hálózaton belül történik;

b) a forrás megjelölése, például a szerző nevének feltüntetése kíséri, feltéve, hogy ez nem bizonyul kivitelezhetetlennek.”⁷⁶

Az a) pont alatt meghatározottakat ugyancsak leszűkíti a *Comodini-jelentés* szigorúan az oktatás alatt jelen lévő tanárra és diákokra.⁷⁷

Egy tagállamok közti eltérésre okot adó rendelkezés mégis szerepel a 2. bekezdésben, amely bizonytalanná teszi a tárgyi hatályt; egyes tetszőleges műfajta vagy egyéb teljesítmények kivonhatók a kivétel alól, amennyiben „megfelelő engedélyek könnyen hozzáférhetőek a piacon”. Ez utóbbi meghatározás meglehetősen tág értelmezésnek ad teret, amely által véleményem szerint az egységesítés célja nagymértékben sérül, ami befolyásolhatja a tagállamokon átívelő cserét is. A *Comodini-jelentés* kijavítja ezt a hibát, hiszen a szabad felhasználást ilyen engedélyek kifejezett meglétéhez köti, amelyek kizárólag oktatási célokat szolgálhatnak.⁷⁸

3.4. A kulturális örökség megőrzése

Az utókor számára a művek megőrzése kulturális szempontból elengedhetetlen, ám a digitális archiválás technikáját még sok ország nem alkalmazza. A törekvés támogatott, hiszen 2015-ben az ENUMERATE felmérésén a válaszadók 90%-a számolt be megőrzendő gyűjtemények birtoklásáról, 60%-uk pedig eleve digitális formában megjelenő műveket is archivál.⁷⁹ A cél az lenne, hogy általános gyakorlata alakuljon ki minden tagállamban, hogy az adott műveket külön szerzői engedély nélkül lehessen a kulturális örökség maradáradó részévé tenni.

Jelenleg is hatályban van egy erre vonatkozó kivétel, amely egyes felhatalmazott intézmények számára kereskedelmi cél kizárása mellett biztosítja a többszörözés jogát.⁸⁰ Az *irányelv-tervezet* némileg konkretizálja a szabályozást, miszerint „a kulturális örökséget ápoló intézmények”⁸¹ a gyűjteményük állandó részét képező művek

és egyéb teljesítmények megőrzésének kizárólagos céljára, a megőrzéshez szükséges mértékben, bármilyen formátumban vagy hardvereszerzőanyagokon másolatokat készítsenek.”⁸²

Két lényeges elemét kell megvizsgálni a rendelkezésnek. Egyrészt kizárólag az állandó gyűjteményben található művekre vonatkozik a kivétel, így ha nincs lehetőségük ezeknek az intézményeknek a műállomány frissítésére, akkor egy idő után a megőrzéshez szükséges mértéket elérve már nem tudják ezen cikk által biztosított jogukat gyakorolni. Másrészt, ha valamelyik intézménynek nincsenek meg a technikai vagy anyagi keretei, akkor sem veheti át a feladatot másik intézmény. A másolat készítése körében lehetőséget teremt a tervezet analóg vagy digitális formában történő többszörözésre, akár formátum átalakítás útján is.

A tömeges másolásra illetve digitalizálásra ugyan felhatalmazná az irányelv az adott intézményeket, ám a fent említett korlátok miatt nem minden esetben lehet teljes körű a cél megvalósítása.

4. A SZERZŐI JOGI SZEMPONTBÓL JÓL MŰKÖDŐ PIAC MEGVALÓSÍTÁSA

A szerzői jogi „piac” alapkonceptiója az, hogy a jogosultak engedélyt adnak műveik felhasználására, ezért pedig díjazásban részesülnek. Ennek nem csak az analóg, hanem az online világban is meg kell valósulnia, hiszen alapköve annak, hogy a szerzők motivációt érezzenek az innovatív technikák használatára műveik elkészítéséhez a társadalom és a gazdaság igényeinek kielégítése céljából. Az alkotói kedv intenzitásával és eredményeivel nincs is gond, a megfelelő díjazással viszont annál inkább.

4.1. Értékek méltányos megosztása

A Bizottság a *cselekvési tervben* aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy vajon a jelenlegi szerzői jogi rendszer képes-e biztosítani az online tartalomterjesztés során keletkező értékek méltányos megosztását.⁸³ Emiatt szükségesnek látta az átláthatóság kritériumának kötelezővé tételét, miszerint biztosítani kell, hogy a szerzők „kellő időben megfelelő és kielégítő tájékoztatást kapjanak azokról, akikre jogukat átruházták vagy akik számára azokat engedélyezték.”⁸⁴ A *Comodini-jelentés* tovább cizellálja a kritériumokat, így pontosítja a tájékoztatás módját és előírja fennálló fizetési kötelezettség esetén a felek közötti szerződés meglétét.⁸⁵ Egy kiadón keresztül kiadott könyv esetében így a kiadó köteles például az eladott példányszámról, az ezért befolyt összegről és az ebből kifolyó javadalmazásról folyamatosan tájékoztatni a szerzőt.

Ez a gyakorlatban sokszor nem valósul meg, a szerzők képtelenek követni műveik útját és az így őket megillető pontos jogdíjak összegét. Az online világban ez még nehezebb, hiszen eleve egy megfoghatatlan rendszerrel beszélünk, ahol sok egyszerű lehetőség nyílik jogsértések elkövetésére. Más szemszögből nézve viszont egy megbízható platform kiépítésével a digitális adatok segíthetik a nyomon követést, hiszen egy átlátható rendszerben minden esemény, amely az adott művet érinti naplózásra kerül.

A szabály azokra vonatkozik, akikre a szerzők a jogukat átruházták vagy azokat engedélyezték. A jogszerűen működő tartalomszolgáltatók tehát versenyre kényszerülnek az aluljogosított szolgáltatókkal szemben, hiszen azok általában nem fordítják bevételeik jelentős részét tartalombeszerzésre, így ezek az összegek nem realizálódnak a jogosulti oldalon.

A közös jogkezelő szervezetek a Bizottság kiveszi a személyi hatály alól, rájuk a *KJK-irányelvben*⁸⁶ meghatározott átláthatósági kikötések vonatkoznak.⁸⁷

4.2. Szerzőknek és előadóművészeknek járó megfelelő javadalmazás

A *Védelmiújdó-irányelv*⁸⁸ 2013-as módosítása nyomán az előadók és hangfelvétel-előállítók vonatkozásában minden tagállamban 50-ről

70 évre kellett emelni a védelmi időt azon művek vonatkozásában, ahol az 50 év még nem járt le. A session zenészek (más néven stúdiózenészek) javára egyfajta „újraelosztási szabályozást” vezettek be, így mint szerződés alapján egyszeri díjazásban részesülő előadók, jogosultak a lemezkiadó 50. és 70. védelmi év közötti bevételeinek 20%-ára.⁸⁹ E jogosulti körön kívül azonban másoknak nem jár ez a kedvezmény.

Nem csak a bevételek megfelelő jogosultakhoz való eljuttatását találta problematikusnak a Bizottság, a javadalmazás mértékét is. Az átláthatóság kritériumának bevezetése, a kötelező tájékoztatás folytán a szerző pontosan tisztában lehet vele, hogy miként fognak művei. A *Comodini-jelentés az irányelv-tervezet*hez képest kettéválasztja a megoldást. Fő szabály szerint a szerzők maguk jogosultak igazságos mértékű javadalmazásra műveik után. A másik lehetőségük, hogy ha tájékoztatásuk alapján úgy vélik, hogy a művek hasznosításából befolyt összeghez képest az eredetileg kialakított javadalmazásuk túl kevés, az új szabályozás szerint szerződés kiigazítását kérhetné saját maga, vagy akár az őt képviselő szervezet is.⁹⁰ Ezt a jelenséget a magyar jogban „bestseller klauzulának” nevezzük. Ez bírósági szerződésmódosítást enged a mű felhasználása iránti megnövekedett igény következtében jelentkező feltűnő értékkülönbség esetén. A feltűnő értékaránytalanság a Polgári törvénykönyvbeli terminushoz⁹¹ képest nem a szerződéskötésre vonatkozik, hanem később áll be. Szintén megváltoztatja a kötelmi jog általános részében használt bírósági szerződésmódosítás fogalmát, hiszen ez esetben nem csak tartós jogviszonyokra vonatkozhat.⁹²

A lehetőség EU-szerte történő bevezetése sokkal igazságosabbá tenné az értékek megosztását, legfőképpen a határon átnyúló ügyekben. Ugyanakkor megállapítható, hogy a Bizottság meglepő módon az eddigiektől eltérően, az eddiginél szélesebb körű beavatkozással az egyes felek közötti szerződés szintjét is szabályozni kívánja, pedig az EUMSz. alapján ez tagállami hatáskör.

4.3. A kiadók jogai

A Bizottság másik váratlan rendelkezése a kiadványokhoz fűződő jogok kategóriájának megteremtése. A *cselekvési tervben* egyetlen pontban sem említi a Bizottság a sajtókiadványok védelmét. Az *irányelv-tervezet* preambulumban meghatározásra kerül a fogalma, miszerint „kizárólag a szolgáltató által tájékoztatás vagy szórakoztatás céljából kiadott, bármely tömegtájékoztatási eszközben időszakosan vagy rendszeresen aktualizált, újságírói műveket tartalmazó kiadványok” kiadóra vonatkozik a javasolt szabályozás.⁹³

Az *irányelv-tervezet* preambuluma szerint a digitális platformok átvették a nyomtatott sajtó szerepét, a kiadók pedig gyakran nehézségekkel szembesülnek az online térben történő engedélyezések és az őket megillető javadalmazáshoz jutás kapcsán. A Bizottság a problémák kiküszöbölésének kulcsát jogosultként való elismerésükben látja.⁹⁴ Az *irányelv-tervezet* két cikke szól a kiadókra vonatkozó új szabályokról. A 11. cikkben foglaltak által egy új szerzői joggal szomszédos jog kerülne bevezetésre, a 12. cikkben pedig lefekteti a Bizottság, hogy nem csak a szerzőknek kívánja biztosítani a méltányos javadalmazást, hanem a kiadóknak is.

A kiegészítő jog alapján biztosítani kell a sajtókiadványok kiadói számára a kiadványok digitális felhasználása során a többszörözés és nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel kizárólagos jogát.⁹⁵ A *Comodini-jelentés* általánosabban fogalmaz, hiszen a kiadókat mint a szerzők vélelmezett képviselőit ruházza fel a jogsértések elleni fellépés, kifejezetten a nevükben való perlés jogával.⁹⁶ Az EU-s szinten egységes fokozott jogi védelem⁹⁷ igényét legfőképp a híraggregátor-szolgáltatók elterjedése indokolja.

A híraggregátorok a sajtókiadványok kiadóit ugyanis azáltal károsíthatják meg, hogy a digitális felhasználás során a híraggregátor felületéről direkt linken érhető el az egyes cikkek, így a kiadó elesik a weboldalának böngészése közben megnyitott reklámok, egyéb fizetős tartalmak által biztosított bevételtől.⁹⁸ Ezt kiküszöbölendő, a kiegészítő jog bevezetésével az egyes találatok megjelenítéséért a hírgyűjtő szolgáltatásoknak fizetnie kéne.

A kiegészítő jog koncepciója nem idegen az EU tagállamainak körében, Németországban és Spanyolországban gyakorlati alkalmazására is sor került. Németországban a piacvezető híraggregátort, a Google News-t kényszerítették volna ellenérték megfizetésére közös jogkezelő szervezeten keresztül. A Google díjfizetés helyett viszont eltávolította a német oldalakra mutató linkeket keresési találatok közül. Az emiatt indult versenyfelügyeleti eljárásban a híraggregátor javára döntött a német versenyhatóság; kimondta, hogy nem történt erőfölénnyel való visszaélés, a Google-nek nem kötelessége a kiegészítő jogokat visszatérően megszerezni, sem ezen jog által védett oldalakat megjeleníteni, kockáztatva nyereségének elmaradását a bizonytalan jogszabályi környezet miatt. Bevételek szempontjából a Google News kivonulása éppúgy előnytelen a kiadóknak, mint a kiegészítő jog bevezetése előtti jelenlétéből adódóan a hírportálokra való böngészés elmaradásából származó jövedelem-kiesés. Az ugyanis világosan látható, hogy a sok felhasználó által igénybevetett szolgáltatás számos olvasót irányít egy-egy portálhoz, növelve azok forgalmát. Néhány német kiadó ezt felismerve ingyenesen engedélyezte cikkei felhasználását a Google-nak.⁹⁹ A spanyol szabályozás a németnél is szigorúbb, hiszen tartalmazza azt a kritériumot, hogy a kiegészítő jogról lemondani nem lehet, így az ingyenes engedélyezés eleve kizárt, amelyre válaszként a Google News szolgáltatás kivonult az országból.¹⁰⁰

Az *irányelv-tervezet* javaslata az EU-ban is nagy vitát váltott ki. 2017. 01. 11-én az Európai Parlamentben a European People's Party Group által szervezett meghallgatásra került sor. Az új jog elleni érvelés érdemel kiemelést, amellyel egyet is értek. Eszerint a híraggregátorok éppúgy forgalmat generálhatnak egy-egy híroldalnak, viszont ha a kiadó nem bízik benne, egyszerűen nem veszi igénybe, hiszen önkéntes alapú a megjelenés. A rendelkezés a szabaddúsó újságírók pozícióját gyengítené, valamint alkalmazása országoként eltéréseket eredményezne az irányelvi szabályozás miatt. A kiadók és felhasználók érdekeit ütköztető felszólalások után a mérleg nyelve az új jog bevezetése ellen érvelők felé billent, nem mellesleg a 20 éves védelmi időt is indokolatlanul hosszúnak találták az előadók.¹⁰¹ Ez utóbbival az Európai Parlament egyetértve a *Comodini-jelentésben* törölni javasolta ezt a bekezdést.¹⁰² Véleményem szerint az előirányzott védelmi idő rohanó világunkban túl hosszú egy cikkhez, hírértéke elveszik már sokkal rövidebb idő alatt. Megoldásként egy maximum néhány hónapos védelmi időt javasolnánk, amely elegendő a jogérvényesítésre. A *jelentés* egyebekben támogatja a kiegészítő jog bevezetését, amellyel a fent bemutatott gyakorlati megvalósulás kudarca és a kifejtett álláspont miatt nem értünk egyet.

4.4. Alternatív vitarendezési mechanizmus

Az előbbieken részletezett, a szerzők méltányos javadalmazását segítő rendelkezésekkel kapcsolatban keletkező viták rendezésére az *irányelv-tervezet* alternatív vitarendezési mechanizmus biztosítását tenné kötelezővé a tagállamok számára. A Bizottság sem a *cselekvési tervben*, sem sajtóközleményeiben nem részletezi a bevezeteni kívánt módszer sajátosságait. Az *irányelv-tervezet* is szűkszavúan fogalmaz, indokolásában csak előírja a kötelezőséget, a pénzügyi kérdések megoldását pedig abban látja, hogy a tagállamok „támaszkodhatnak meglévő struktúrákra, így csak korlátozott mértékű költségek merülnének fel.”¹⁰³

Az alternatív vitarendezés rendszere azonban tagállamoként eltérően működik, néhol nagyon eredményes, néhol viszont – köztük Magyarországon – nem mindig éri el a célját, s a köztudatban sem túl elterjedt vitarendezési mód.

A magyar rendszerből kiindulva az eljárás végén meghozott egyezség betartásának kötelezősége éppúgy a felek egyéni döntése, mint az eljárás során egyébként minden más kérdés. A közvetítői tevékenységről szóló törvény hatósági kényszert nem deklará.¹⁰⁴ Ha a felek rögtön a mediációs szerződés megkötésekor tisztázzák, hogy kötelezik magukat az egyezség betartásra, az egyezség csakis ebben az esetben fog szerződéses formában létrejönni, tehát csak ekkor

lesz az bíróság előtt kikényszeríthető.¹⁰⁵ Mivel a szerzői javadalmas megváltoztatása elég szubjektív (a szerző belátásán múlik, hogy úgy véli-e, hogy aránytalanul kevés juttatást kap), valamint a szerző és a vele a mű használatára szerződést kötő fél közötti megállapodás tárgya, így logikusnak tűnhet az önkéntes alternatív vitarendezés igénybevétele. Véleményem szerint azonban fennáll annak a veszélye, hogy a szerzővel szemben erőfölényben marad pl. a kiadó, és nem fogja tudni elérni a célját emiatt a módszer miatt.

5. EGY HATÉKONY ÉS KIEGYENSÚLYOZOTT VÉGREHAJTÁSI RENDSZER MŰKÖDTETÉSE: EGY KÖVETKEZŐ REFORM VÍZIOJA

Egyetlen jog sem ér semmit, ha nem érvényesíthető, így a szerzői jogok EU-n belüli egységes kikényszeríthetőségének jegyében jött létre a 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről. A digitális platformok megjelenése azonban a szerzői jogok végrehajtásával kapcsolatban is új kérdéseket vetett fel. A kérdés tárgyalása az őszi tervezetekből kimaradt, ugyanakkor nagyon fontos lenne nem csak az online világgal kapcsolatban fellépő szerzői jogokat tisztázni, de azok kikényszeríthetőségét is biztosítani, hiszen az internet virtuális világa még nehezebbé teszi a jogsértők felkutatását, a jogsértés bizonyítását és a megfelelő szankciók alkalmazását.

5.1. Szellemi tulajdonjogok érvényesítésének jogi keretrendszere

A cselekvési terv szerint szükséges lenne a jogsértők azonosításával kapcsolatos szabályok tisztázására, a jogérvényesítési eszközök akár határon átnyúló alkalmazására, a kártérítés és jogi költségek kiszámításával és elosztásával kapcsolatos pontosabb szabályozás megalkotására. Indokolása szerint a problémát legfőképpen az üzleti méretű jogsértések elterjedése jelenti, amelyek „nemcsak a jogtulajdonosokat, hanem az EU-s gazdaság egészét” károsítják.¹⁰⁶ Ezekre a kihívásokra keres hatékony megoldást a Bizottság, így a jelenlegi reformra vonatkozó cselekvési tervvel együtt egy nyilvános konzultációt hirdetett.¹⁰⁷ A 2016. 04. 15-én záruló, 12 hétig tartó válaszadási időn belül minden lehetséges érintett félnek külön kérdőíven biztosítottak lehetőséget arra, hogy kifejtse véleményét arról, hogy mennyiben látja céljának megfelelőnek a jogérvényesítési irányelvet, illetve hogy van-e igény az újításra.

A konzultáció eredményeinek kiértékeléséről szóló összefoglaló 2016. 09. 14-én került fel a Bizottság honlapjára.¹⁰⁸ Ez a dátum megegyezik a reformcsomag-tervezet dokumentumainak közzétételi időpontjával, így természetesen a benne foglalt információk nem kerültek még feldolgozásra, ezért egyik javaslatban sem szerepel jogérvényesítéshez kapcsolódó fejezet. A Bizottság nem is kívánta az átfogó szerzői jogi reformot és a speciálisabb, kizárólag végrehajtásra vonatkozó reformot egyszerre prezentálni, mivel egészen más a hatókörük és a tárgyuk. Míg előbbi a jogforrások szintjén avatkozna bele a szabályozásba, addig utóbbi célja csupán nem jogalkotási intézkedésekkel erősíteni a szellemi tulajdon védelmét.¹⁰⁹

A Bizottság konkrét, élesen körvonalazható elképzeléseit nem csak a cselekvési tervben, hanem már egy 2014-es, kifejezetten a szellemi tulajdon-jogok érvényesítését korszerűsítő közleményben is nyilvánosságra hozta.¹¹⁰ Ebben az üzleti jogsértések elleni fellépés új módszereit 10 pontba szedve ismerteti.¹¹¹ Ezek közül a két dokumentum metszéspontját a „follow the money” modell bevezetése képviseli, így a következő pontban ezt vesszük górcső alá.

5.2. A pénzmozgások követését célzó mechanizmus

A „follow-the-money”, vagyis a pénzmozgások követését célzó mechanizmus az a modell, „amely azon bevételi források felszámolását célozza, amelyek az üzletszerű szabálysértők számára vonzóvá teszik ezt a tevékenységet”.¹¹² Lényege, hogy a jogsértő weboldalak pénzügyi forrásait elvonják, így ellehetetlenítve működésüket. Nem

csak a felhasználók fizethetnek a tartalomért, különböző reklámokból, hirdetésekéből is bevételhez juthat egy oldal. A különböző közvetítő szolgáltatók bevonásával kívánja a Bizottság felépíteni a rendszert, s a bevételekhez való hozzáférés megvonásának elrettentő hatásával operál. Ez a rendszer egyébként nem újszerű, az USA-ban a PIPA (Protect Intellectual Property Act) és a SOPA (Stop Online Privacy Act) törvényjavaslatok tárgyalása során már egyszer elbukott.¹¹³

5.3. Az illegális online tartalmak hosszú távú eltávolítása

Sajátos helyet foglal el a reformban a „notice and takedown” (értesítési és eltávolítási eljárás) jogintézménye, amelyet a 2014-es bizottsági közlemény nem tartalmaz, a cselekvési terv nyilvános konzultációt ír elő vonatkozásában, a reformcsomag irányelv-tervezete pedig szabályozza, ám érdekes módon a jól működő piac megteremtését célzó cím alatt, pedig a végrehajtási rendszer témaköréhez kapcsolható. Az Elker-irányelv¹¹⁴ részleteiben nem szabályozza, csak megemlíti, hogy az internetes szolgáltatóknak kötelességük az észlelt jogellenes tartalmat (ami jogsértő vagy tulajdonjogokat, pl. szerzői jogokat sért) eltávolítani a felületről, és a megfelelő intézkedéseket megtenni.¹¹⁵ Az értesítési és eltávolítási eljárás lényege tehát az, hogy az igazságszolgáltatás bevonása nélkül maguk a tárhelyszolgáltatók távolítják el a jogsértő tartalmakat.¹¹⁶

Az online „bűnüldözés” meglehetősen lassú lehet és sokszor eredménytelen is, az átláthatóság hiánya és a nemzeti gyakorlatok különbözősége aláássa a hatékony fellépést ezen cselekmények ellen. Emiatt egy felmérés szerint nincs megfelelő elrettentő ereje az alkalmazott módszereknek, 2015-ben a megkérdezettek 22%-a vélte úgy, hogy a tartalomelérés illegális módja elfogadható.¹¹⁷ A felhasználók úgy gondolják, az interneten mindent ingyenesen kéne elérniük, s amiért fizetni kell, vagy országukban a territorialitás miatt egyáltalán nem elérhető, azokat illegális úton szerzik be.¹¹⁸

Az ún. szűrőrendszerek (tartalomfelismerő technológiák) alkalmazása azt takarja, hogy a jogellenes tartalom felderítésére egy olyan számítógépes mechanizmust használnak, amely képes a feltöltött fájlt monitorozni.¹¹⁹ Ez praktikus az azt jelenti, hogy egy szűrőprogram algoritmusok alapján egy adatbázisban szereplő adattömegekkel (pl. szerzői jogok által védett művek) hasonlítja össze az általunk pl. YouTube-ra vagy Soundcloud-ra feltenni kívánt tartalmat, és ha egyezést talál, akkor nem engedi a rendszer a feltöltést. A *Comodini-jelentés* szűkebbre szabja a szabályozással érintett „információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók” tevékenységének körét, mint az *irányelv-tervezet*.¹²⁰ Azokra vonatkozik a szabályozás, amelyek aktívan és közvetlenül vesznek részt a felhasználók által feltöltött művek hozzáférhetővé tételében, így a jogosultakkal kötött felhasználási szerződések megfelelő betartását biztosító, megfelelő és arányos intézkedéseket kell tenniük.¹²¹

A 13. cikk előírja a szerzői jogi jogosultakkal való együttműködést és megfelelő tájékoztatásukat a szolgáltatók cselekményeiről, amely célkitűzés a jelenlegi rendszerben nehézkesen valósul meg. A YouTube ugyan megjelenít egy szerzői jogi ismertetőt videó feltöltésekor, ám növelni kéne a felhasználók szerzői jogi ismereteit és tudatosságát, hiszen sokan azért követnek el jogsértést, mert nincsenek is tisztában a szabályozással.¹²²

Egy komoly aggály merül fel a szűrőprogramok használatának kötelezővé tételével kapcsolatban, mégpedig az, hogy meglehetősen nagy versenyhelyzetet teremt és a nagy- és kisvállalkozások közötti eltulodásokhoz vezethet, hiszen drága technológiáról beszélünk, amely ellehetetlenítheti a kisebb szolgáltatók létezését.¹²³

A Bizottság a hatékonyabb végrehajtás érdekében „az ún. »take down and stay down« elv követését javasolja, hogy az eltávolított tartalmakat ne is lehessen újra feltölteni”.¹²⁴

A rendelkezés az *Elker-irányelv* 14. és 15. cikkét reformálná meg, hiszen azok alapján nincs általános monitorozási kötelezettség. A tervezett szabályozás tekintetében innovációs kérdések mellett felmerülhet, hogy vajon tényleg szolgálja-e a jogosultak érdekeit, vagy több nehézséggel, mint előnnyel járna-e a bevezetése. A mechaniz-

musnak egy adatbázisból kell táplálkoznia, amelyben megtalálhatóak a jogvédezt tartalmak. Kevésbé ismert előadók tekintetében azonban hiányosságok lehetnek, amit a *Comodini-jelentés* azzal kíván feloldani, hogy kötelezővé teszi a jogosultaknak műveik bejelentését, cserébe folyamatosan tájékoztatást kapnak a történésekről.¹²⁵

6. KONKLÚZIÓ

A szabályozás egységesítési törekvése és a digitális világhoz való megfelelőbb igazításának okán a jelenlegi EU-s szerzői jogi rendszer megérett a reformra.

A szóban forgó jogterület széles, rengeteg eleme van, amely összekapcsolható az említett célkitűzésekkel. A tenni kívánt lépések nem csak a szerzői jogi jogosultak érdekét szolgálják, a felhasználók (pl. gyengén látók a *Marrakesh Szerződés* kapcsán) és a művek kezelésére engedélyt kapó intézmények (pl. könyvtárak, oktatási intézmények) is megjelennek a koncepcióban.

A Bizottság a reform gondolatától kezdve kisebb változtatásokkal kitart egy bizonyos cselekvési terv mellett, amely azt tükrözi, hogy konkrét álláspontja van a reformterületekkel kapcsolatban. A stratégia egyrészt hosszú ideje problémás rendelkezéseket javít ki (pl. kivételek és korlátozások kötelezővé tétele), másrészt tartalmaz az alkalmazás szempontjából kérdéseket felvető módon tett javaslatokat is (pl. alternatív vitarendezési mechanizmus, tartalomszűrő programok használatának kötelezővé tétele).

Az egységes piac még nem jött létre, főleg nem az online világban.¹²⁶ Biztató jel azonban a felgyorsult jogalkotási folyamat és az átfogó stratégia megléte, amely a szerzők tevékenységének elismeréseképp a szerzői jog reformját is a gazdasági fejlődés kulcselemének tartja.

Jegyzetek

- 1 A tanulmány alapjául szolgáló OTDK dolgozat az Emberi Erőforrások Minisztériuma UNKP-UNKP-16-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.
- 2 Nehéz meghatározni, hogy mikortól is nevezhetjük világgunkat digitálisnak. Minden bizonnyal a gépesítés, az internet és a digitális hálózatok elterjedése voltak azok a momentumok, amelyek szignifikánsan megváltoztatták az emberek szokásait, ezzel új korszakot nyitva. Ld. Vaidhyanathan, Siva: Copyrights and Copywrongs: The Rise of Intellectual Property and How It Threatens Creativity. New York University Press, New York, 2011. p. 149–153.
- 3 Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbiózisa. Jogtudományi Közlöny, (5)2012, p. 197–208.
- 4 A koncepció először 2011-ben jelent meg, amikor a Europe 2020 stratégia részeként az Európai Digitális Menetrend keretében [l. COM(2010) 245, p. 26–28.] a Bizottság a szellemi tulajdon védelme érdekében egységes piac létrehozását jelölte meg célként.
- 5 AZ OTDK dolgozat teljes terjedelmében olvasható: FORVM sorozat, Szeged, Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária lektorálásával. Várható megjelenés: 2017. december.
- 6 COM(2015) 626 final.
- 7 Legtöbbször „action plan”, tehát „cselekvési terv” kifejezéssel illetik a szóban forgó közleményt. Commission takes first steps to broaden access to online content and outlines its vision to modernise EU copyright rules. European Commission – Press release, IP/15/6261. Brussel.
- 8 Az Európai Parlament COM(2016) 593 számú irányelv-tervezet szövegére vonatkozó módosítási javaslatait az ún. Comodini-jelentés tartalmazza. Elérhető: <http://tinyurl.com/y7rzb8yp>.
- 9 Iash Eurobarometer 411– online tartalmak határokön átnyúló elérése. 2015. augusztus.
- 10 COM(2015) 626, 2. pont.
- 11 Therese Comodini Cachia nyilatkozata: More content, greater protection with EU copyright reform 2016.10.12. https://www.youtube.com/watch?v=HcbM_F5fJT4, Andrus Ansip nyilatkozata: Geoblocking is discrimination: Ansip on copyright reform & cultural diversity. <https://www.youtube.com/watch?v=LrMd2Gag3tk>.
- 12 Műhold-irányelv 2. cikk.
- 13 Műhold-irányelv (28) preambulumbekzdés.
- 14 A FAPl-ügyben az EUB kifejezetten kimondta, hogy a határokon átvitel szolgáltatások területi alapú korlátozása elfogadhatatlan. Bővebben ld. 24. lj.
- 15 Consultation on the review of the EU Satellite and Cable Directive. 2015.08.24–11.16. <http://tinyurl.com/zlaow9l>
- 16 COM(2016) 594, 2. cikk.
- 17 Uo., 3. cikk.
- 18 Sok esetben problémás az előfizetett szolgáltatások külföldön való elérése, például a Sky’s Now TV sport adásai csak Olaszországban, Németországban és Ausztriában, valamint az Egyesült Királyságban hozzáférhetőek. L. Making the EU fit for the digital age – Questions and Answers. Brussels, 9.12.2015. <http://tinyurl.com/j8x92na2>, 2. pont.
- 19 Elemzését l. Cable Europe position paper on the review of the Satellite and Cable Directive, 7 April 2016. <http://tinyurl.com/zxgth5>
- 20 COM(2015) 627, Indokolás, 2. pont.

- 21 Uo., (10) preambulumbekzdés.
- 22 102/11. sz. sajtóközlemény, Luxemburg, 2011. 10. 04. <http://tinyurl.com/zdq9u34>.
- 23 Európai Bizottság – Sajtóközlemény: Digitális egységes piac: Új uniós megállapodás az online tartalomszolgáltatások Európán belüli hordozhatóságáról. Brüsszel, 2017. 02. 07., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-225_hu.htm, European Commission – Fact Sheet: Digital Single Market – Portability of online content services, Brüsszel, 2017. 02. 08., MEMO/17/243, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-243_en.htm
- 24 2017/1128 rendelet 3. cikk (1) bek.
- 25 Uo., 6. cikk.
- 26 Uo., 4. cikk.
- 27 Uo., 5. cikk.
- 28 Uo., 3. cikk (1) bek.
- 29 Uo., 3. cikk (3)–(4) bekezdés.
- 30 Uo. Indokolás, a javaslat hátterre.
- 31 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2120 rendelete.
- 32 COM(2016) 593, III. cím 1. fejezet.
- 33 2017/711/EU bizottsági ajánlás.
- 34 Memorandum of Understanding: Key Principles on the Digitisation and Making Available of Out-of-Commerce Works. <http://tinyurl.com/nwm8uab>.
- 35 Európai Bizottság – Sajtóközlemény Digitális menetrend: az uniós kultúra digitalizálásának ösztönzése a növekedés szolgálatában. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1292_hu.htm
- 36 Comodini-jelentés, Amendment 40.
- 37 A tömeges digitalizáció veszélyeiről ld. Legeza Dénes: A tömeges digitalizálás (szerzői jogi) útvesztői. Elhangzott 2012. április 13-án a Networkshop 2012 konferencia Jogi, etikai szekciójában. p. 6–9.
- 38 A döntést l. <http://tinyurl.com/y8bo2kwe>
- 39 Soulier ügy C-301/15. Az ügyben egyébként a jogerős döntés 2017. 06. 07-én született meg <http://tinyurl.com/yjcb7ffw>
- 40 Hajdú Dóra: Előzetes döntés a Soulier és Doke ügyben. Copy21 Blog, <http://tinyurl.com/gw9bkhu>
- 41 COM(2016) 593 7. cikk (1) bekezdés.
- 42 COM(2016) 593 (17) preambulumbekzdés. A kereskedelmi forgalomban már nem kapható művek vonatkozásában ld. uo. (23) preambulumbekzdés. Vannak természetesen olyanok, amikor a módszer nem térhet el tagállamonként, ilyen a kötelező közös jogkezelés. Ld. uo. (24) preambulumbekzdés.
- 43 Global Data on Visual Impairments (WHO/NMH/PBD/12.01), p. 3.
- 44 Making information accessible for all <http://tinyurl.com/zp2483b>
- 45 Press Release WIPO Negotiations Treaty for Blind people <http://tinyurl.com/j4cr9ma>
- 46 Köklü, Kaya: The Marrakesh Treaty – Time to End the Book Famine for Visually Impaired Persons Worldwide. IIC, 2014. p. 737.
- 47 InfoSoc-irányelv II. fejezet 2. cikk.
- 48 Köklü (2014) p. 737.
- 49 InfoSoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés b).

- 50 Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. p. 273.
- 51 A „book famine” azaz „könyv-éhség” kifejezést Maryanne Diamond, a World Blind Union elnöke használta. L. On Track For A Book Without Borders. <http://tinyurl.com/yavf3a>
- 52 A Marrakesi Szerződés céljait a Szerződés 2. cikk 1., 2. pont tartalmazza.
- 53 Marrakesh Treaty Contracting Parties, <http://tinyurl.com/jt3m36>
- 54 Opinion of Advocate General Wahl, delivered on 8 September 2016., ECLI:EU:C:2016:657E. A témáról ld. még Kaskovits Melinda – Munkácsi Péter: A Marrakesi sztori – 2. rész. <http://copy21.com/2017/01/a-marrakesi-sztori-2-resz/>
- 55 A Bíróság 3/15. sz. véleménye. A véleményt bejelentő sajtóközleményt l. Court of Justice of the European Union press release No 13/17., Luxembourg, 2017. 02. 14.
- 56 COM(2016) 596.
- 57 COM(2016) 595.
- 58 Canada’s Accession to Marrakesh Treaty Brings Treaty into Force. PR/2016/792, Genf, <http://tinyurl.com/jmzkbyw>,
- 59 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1563 rendelete és 2017/1564 irányelve.
- 60 A Braille-nyomtató és Braille-kijelző áfájának csökkentését kezdeményezik. <http://tinyurl.com/y9hf9tp7>
- 61 COM(2015) 626, 2. pont.
- 62 Truys, Maarten – Van Eecke, Patrick: Legal aspects of text mining. Computer Law & Security review, 2014, p. 1.
- 63 Wikipedia, Szövegbányászat <http://tinyurl.com/hz8vrbn>.
- 64 Guadamuz, Andres – Cabell, Diane: Data mining in UK higher education institutions: law and policy. Queen Mary Journal of Intellectual Property, Vol. 4 No. 1, 2014. p. 4–6.
- 65 COM(2015) 626, 2. pont.
- 66 Making the EU fit for the digital age, <http://tinyurl.com/j8x92na3>, 3. pont
- 67 Uo., 2. cikk 2. pont
- 68 Comodini-jelentés, Amendment 32.
- 69 Comodini-jelentés, Amendment 33.
- 70 Langus, Gregor – Neven, Damien – Shier, Gareth: Assessing the economic impacts of adapting certain limitations and exceptions to copyright and related rights in the EU. Charles River Associates, 2013. p. 43.
- 71 A háromlépcsős teszt a BUE által kimunkált, az InfoSoc-irányelv 5. cikk (5) bekezdésében szereplő szempontrendszer, amelynek minden kivételnek meg kell felelnie.
- 72 Léteznek már „e-iskolák”, ahol a hagyományos és távoktatás elemeit ötvözik. Ezekről, az e-tanításról és a kapcsolódó dilemmákról ld. Cornu, Bernard: E-education: Knowledge or E-knowledge? Teachers or E-teachers? Pupils or E-pupils?, in: Eero Pantzar (szerk.): Perspectives on the Age of the Information Society. Tampere University Press, 2002. p. 77–89.
- 73 InfoSoc-irányelv 5. cikk (3) bek. a).
- 74 Comodini-jelentés, Amendment 35.
- 75 Making the EU fit for the digital age, <http://tinyurl.com/j8x92na3>, 3. pont.
- 76 Uo., II. cím 4. cikk.

- 77 Comodini-jelentés, Amendment 36.
 78 Comodini-jelentés, Amendment 37.
 79 Beszámoló az európai kulturális örökséget ápoló intézmények által végzett digitalizációról, 2015. június.
 80 InfoSoc-irányelv 5. cikk (2) bekezdés c).
 81 Irányelv-tervezet 2. cikk 3. pont. A Comodini-jelentés kibővíti a fogalmat az oktatási intézményekkel és a közszolgálati műsorszolgáltatókkal. (Comodini-jelentés, Amendment 29.) Ezen intézményekben fellelhető művek fajtái tekintetében széles körű a szabályozás tárgyi köre, amely azt is eredményezi, hogy a másolatok elkészítésének módja alapján is sokféle cselekményre kiterjed.
 82 COM(2016)593 II. cím 5. cikk.
 83 COM(2015) 626, 4. pont.
 84 COM(2016) 593, 14. cikk (1) bekezdés.
 85 Comodini-jelentés, Amendment 62.
 86 2014/26/EU irányelv.
 87 Uo. (36) preambulumbekkezdés, 5. fejezet.
 88 2006/116/EK irányelv.
 89 Tóth Péter Benjamin: Ötvenről hetvenre. DAL+SZERZŐ, (1)/2013, p. 40–41.
 90 Comodini-jelentés, Amendment 63, 64.
 91 2013. évi V. törvény 6:98. §
 92 Gyertyánfy Péter 2014, p. 315–316.
 93 COM(2016) 593 (33) preambulumbekkezdés.
 94 Uo. (31) preambulumbekkezdés.
 95 Uo., 11. cikk (1) bekezdés.
 96 Comodini-jelentés, Amendment 52.
 97 COM(2016) 593 (32) preambulumbekkezdés.
 98 A híragregátorok működéséről I. Nemessányi Zoltán – Ujhelyi Dávid: Breaking the news? A kiegészítő (szerzői)

- jog szerepe és megítélése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 11. évf. 6. szám, 2016. december, p. 40–41.
 99 Uo. 30–33.
 100 Uo. 33–35.
 101 A kiegészítő joggal kapcsolatos ellenérveket fogalmazott meg a CEIPI hivatalos véleménye is I. Geiger, Christophe – Bulayenko, Oleksandr – Frosio, Giancarlo: Opinion of the CEIPI on the European Commission's copyright reform proposal, with a focus on the introduction of neighbouring rights for press publishers in EU law. <http://tinyurl.com/h8aluxy>
 102 Comodini-jelentés, Amendment 55.
 103 COM(2016) 593, p. 10.
 104 2002. évi LV. törvény 35. § (3) bekezdés.
 105 Rúzs Molnár Krisztina: Mediáció a munkajogban. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007. p. 89.
 106 COM(2015) 626, 5. pont.
 107 Public consultation on the evaluation and modernisation of the legal framework for IPR enforcement. <http://tinyurl.com/opxb2ta>
 108 Summary of responses to the public consultation on the evaluation and modernisation of the legal framework for IPR enforcement. <http://tinyurl.com/jeasydz>
 109 Enforcement of Intellectual Property Rights – Frequently Asked Questions, Brussels/Strasbourg, 1 July 2014. II/4. pont. <http://tinyurl.com/hgzyotu>
 110 COM(2014) 392.
 111 A dokumentum meglehetősen általánosan és pontatlanul fogalmaz. Erről bővebben ld. Naranjo, Diego: European Parliament failing to support copyright reform. <http://tinyurl.com/j3k9gjh>

- 112 COM(2014) 392, Bevezetés, p. 3.
 113 Mezei Péter – Németh László: A fájlcsere és a netes semlegesség kihívása a szerzői jog és információs társadalom viszonyára. Információs társadalom, 2012/1. szám. p. 96–107., Harkai István: „Hozzáférés megtagadva” – a weboldalak blokkolása mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze – II. rész Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 11. (121.) évfolyam 3. szám, 2016. június. p. 71–99.
 114 2000/31/EK irányelv.
 115 Uo., 14. cikk (1) bekezdés. b)
 116 Marsoof, Althaf: The Blocking Injunction – A Critical Review of Its Implementation in the United Kingdom Within the Legal Framework of the European Union. IIC; international review of industrial property and copyright law 46(6): September 2015. p. 633–634.
 117 Making the EU fit for the digital age (2015) 5. pont.
 118 Maja Cappello. EAO conference (2016). Véleménye szerint a legnagyobb probléma az, hogy a tagállamok szabályozása nagyfokú eltéréseket mutat, ami jogbizonytalanságot eredményez.
 119 Harkai (2016) p. 73.
 120 COM(2016) 593, 13. cikk
 121 Comodini-jelentés, Amendment 56.
 122 Rudiger Dossow, Pavel Svoboda és Cécile Despringre is megemlíti előadásukban. European Audiovisual Observatory – Copyright Enforcement in the Online World, Strasbourg, 2016. 11. 22.
 123 Uo., Cécile Despringre.
 124 COM(2015) 626, 5. pont.
 125 Comodini-jelentés, Amendment 57.
 126 Az Európai Bizottság KM-30-12-669-HU-C jelzésű kiadványa: Az Európai Egységes Piac 20 éve (2012).

NEMZETKÖZI MAGÁNJOG

Harmadik kiadás

A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény alapján

SZERZŐ:

Nagy Csongor István

LEKTOROK:

Szabados Tamás, Vékás Lajos

A közelmúltban fogadta el a magyar országgyűlés az új Nemzetközi Magánjogi Kódexet, amely hazánkban teljesen új alapokra helyezte a joghatóság, az alkalmazandó jog és a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása kérdéseit. Ez a kötet az első és megjelenése pillanatában az egyetlen olyan kézikönyv, amely kommentár jelleggel feldolgozza az új törvényi szabályozást. Nagy Csongor István Nemzetközi magánjog című kézikönyvének harmadik kiadása egységes szerkezetben, kölcsönhatásukban, valamint tankönyvi alapvetéssel mutatja be az EU-s és a magyar szabályokat, ismerteti azok joggyakorlatát (az új Nemzetközi Magánjogi Kódex esetén a korábbi joggyakorlat és annak lehetséges továbbélését), mindezt közérthetően, lényegre törően és az értelmezési problémákra fókuszáltnan. A szerző egyetemi tanárként a nemzetközi magánjog belföldön és nemzetközileg egyaránt elismert tudósa, a Szegedi Tudományegyetem Nemzetközi Magánjogi Tanszékének vezetője, a nemzetközi magánjogi kodifikációs bizottság tagja.

Ára: 4400 Ft

WEBS VÁSÁRLÁS
-5%